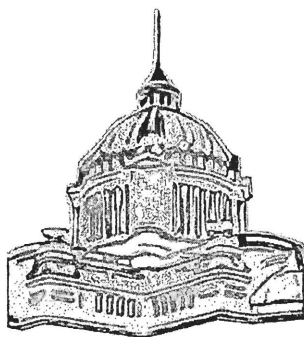

Academic Focus

พฤษภาคม 2561

สารบัญ

บทนำ	1
ประวัติการจัดการศึกษาปฐมวัย ประเทศไทย	2
หลักสูตรและการจัดการศึกษา ปฐมวัย	4
ระบบการศึกษาปฐมศึกษาปฐมวัย ประเทศไทย	5
ตัวอย่างการจัดการศึกษาปฐมวัย ของประเทศไทยที่ประสบ ความสำเร็จ	7
ลักษณะเด่นการเรียนการสอน ปฐมวัยประเทศไทย	10
แนวทางการจัดศึกษาปฐมวัย ประเทศไทยในปัจจุบัน และอนาคต	11
บทสรุปและข้อเสนอแนะ จากผู้ศึกษา	12
บรรณานุกรม	15

เอกสารวิชาการอิเล็กทรอนิกส์

สำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

<https://www.parliament.go.th/library>

การจัดการศึกษาปฐมวัยประเทศไทย

บทนำ

ประเทศไทยเป็นเกาะตั้งอยู่ในมหาสมุทรแปซิฟิก โดยทางทิศตะวันตกติดสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี สาธารณรัฐเกาหลี และสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยมีทะเลญี่ปุ่นกั้น ทิศเหนือติดกับสหพันธรัฐรัสเซีย โดยมีทะเลโอค็อตสค์เป็นเส้นแบ่งเขตแดน มีพื้นที่ 377,930 ตารางกิโลเมตร (ประมาณ 0.76 เท่า ของประเทศไทย) ครอบคลุมการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีภายใต้รัฐธรรมนูญ โดยมีสมเด็จพระจักรพรรดิทรงเป็นประมุข และมีเขตการปกครอง 47 จังหวัด (ข้อมูลประเทศและเขตเศรษฐกิจ : ญี่ปุ่น, 2561)

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับการยอมรับว่ามีระบบการศึกษาที่ดีในระดับต้น ๆ ของเอเชียโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปฐมวัยคือในช่วงอายุ 0-6 ขวบหรือก่อนที่จะเรียนประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ถือว่าเป็นวัยทอง “golden age” ในด้านการพัฒนาทางสมองและการวางรากฐานบุคลิกภาพ โดยจะให้ความสำคัญกับการสอนพื้นฐานการใช้ชีวิตประจำวันแก่เด็กนักเรียน คือ การมีระเบียบวินัย ความอดทน การทำงานเป็นทีม ความอ่อนน้อมถ่อมตน การมีจิตสาธารณะ มากกว่าความรู้ทางด้านวิชาการ

การจัดการศึกษาปฐมวัยประเทศไทยที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลแล้วเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาการศึกษาปฐมวัยของไทยให้มีคุณภาพอันเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อพัฒนาและแข่งขันกับนานาประเทศได้

ประวัติการจัดการศึกษาปฐมวัยประเทศไทย

ประภาพรพรณ สุวรรณสุข (2538) กล่าวถึงประวัติของการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยของประเทศไทย ระบุว่ามีการดำเนินงาน 2 ประเภท ดังนี้

1. สถานรับเลี้ยงดูเด็กเล็ก

ประเทศไทยเริ่มเปิดบริการสถานรับเลี้ยงเด็กครั้งแรกใน พ.ศ. 2433 ที่เมืองนิกาต้า โดยสามีภริยา คู่หนึ่งได้เปิดโรงเรียนและรับเด็กนักเรียนซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กยากจน ผลปรากฏว่าเด็กเหล่านี้จำเป็นต้องอุ้มน้องเข้ามาเรียนในชั้นเรียนด้วย ทำให้เป็นที่รบกวนการเรียนการสอนในชั้นเรียนเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้เองสามีภริยาผู้นี้จึงตัดสินใจใช้สถานที่ในโรงเรียนจัดให้เป็นสถานรับเลี้ยงดูแลเด็กเล็กไปด้วย จากจุดเริ่มต้นนี้จนถึง พ.ศ. 2449 ได้เกิดสถานรับเลี้ยงดูเด็กเล็กเพิ่มขึ้นจำนวน 15 แห่งเพื่อให้บริการดูแลเด็กเล็กที่พ่อแม่จะต้องไปทำงานหรือเด็กที่ขาดพ่อแม่ ซึ่งในช่วงนี้สถานรับเลี้ยงดูเด็กเล็กเปิดให้บริการโดยเอกชนทั้งหมด

ต่อมาหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ประเทศไทยประสบภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ กระทรวงเคหะ (Ministry of Housing) ได้จัดสร้างสถานรับเลี้ยงดูเด็กเล็กเพื่อช่วยเหลือพ่อแม่ที่ต้องออกไปทำงาน ซึ่งการจัดหลักสูตรในระยะเริ่มต้นของสถานรับเลี้ยงดูเด็กเล็กจะคล้ายกับหลักสูตรของโรงเรียนอนุบาล แต่มีวัตถุประสงค์หลักแตกต่างกันคือ สถานรับเลี้ยงดูเด็กเล็กจัดเพื่อเลี้ยงดูดูแลเด็กที่พ่อแม่ของเด็กต้องออกไปทำงานโดยไม่มีภาระเบียดเบียนของรัฐบาลควบคุม แต่โรงเรียนอนุบาลจัดขึ้นเพื่อให้การศึกษาเบื้องต้นแก่เด็กและเป็นการเตรียมความพร้อมให้เด็กก่อนเข้าศึกษาในชั้นประถมศึกษาโดยมีระเบียบของรัฐบาลควบคุม ต่อมาในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 โรงเรียนอนุบาลและสถานรับเลี้ยงดูเด็กเล็กได้เกิดความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงจนทำให้ต่างฝ่ายต่างแยกกันพัฒนา

พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา สถานรับเลี้ยงดูเด็กเล็กได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้นกระทรวงสาธารณสุข และการสงเคราะห์กับกระทรวงศึกษาธิการได้มีข้อตกลงในเรื่องที่จะขอให้หลักสูตรการศึกษาของเด็กอายุ 3-6 ปี เช่นเดียวกับโรงเรียนอนุบาล นอกจากนี้การจัดสถานรับเลี้ยงดูเด็กเล็กนอกจากจะให้รัฐเป็นผู้จัดการศึกษาให้ในสถาบันการศึกษาแล้ว ยังได้มีการจัดขึ้นที่บ้านของเด็กด้วย

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กเล็กยังคงเป็นแบบดั้งเดิมคือ ต้องให้เด็กอยู่ภายใต้การดูแลของพ่อแม่เป็นหลัก แต่ในกฎหมายเด็กปี พ.ศ. 2492 กำหนดให้เทศบาลจะต้องรับผิดชอบดูแลเด็กในกรณีที่ผู้ปกครองไม่สามารถให้การดูแลได้เนื่องจากความเจ็บป่วยหรือต้องทำงาน นอกจากนี้ได้กำหนดให้รัฐบาลต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาสติปัญญา และร่างกายของเด็ก ดังนั้นจึงมีการจัดสนามเด็กเล่น คลินิกแนะแนวเด็กและการบริการรักษาพยาบาลฟรีให้แก่แม่และเด็ก

พ.ศ. 2504 สถานรับเลี้ยงดูเด็กเล็กได้จัดบริการพิเศษให้แก่เด็กที่มีผู้ปกครองประกอบอาชีพประมง และชาวนาในช่วงฤดูการประมงและการทำนา และ พ.ศ. 2517 มีสถานรับเลี้ยงดูเด็กเล็กของรัฐจำนวน 10,332 แห่ง และของเอกชนจำนวน 6,160 แห่ง

2. โรงเรียนอนุบาล

โรงเรียนอนุบาลแห่งแรกของประเทศญี่ปุ่นจัดตั้งขึ้นโดยรัฐบาลเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2419 โดยจัดเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนฝึกหัดครูสตรี และต่อมาใน พ.ศ. 2421 กระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีการฝึกหัดครูอนุบาลขึ้นในโรงเรียนฝึกหัดครูสตรี มีผลทำให้การอนุบาลในประเทศญี่ปุ่นแพร่หลายมากขึ้น โดย พ.ศ. 2443 มีโรงเรียนอนุบาลของรัฐและเอกชนจำนวน 241 แห่ง

โรงเรียนอนุบาลที่จัดตั้งขึ้นในช่วงแรกนั้นได้รับอิทธิพลมาจากแนวความคิดของ เฟรดริค วิลเฮล์ม เฟรเบล (Ferdrick Wilhelm Froebel) นักการศึกษาชาวเยอรมันที่ได้รับการขนานนามว่า “บิดาแห่งโรงเรียนอนุบาล” และแนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัยของอเมริกาในสมัยนั้น แม้จะได้รับอิทธิพลมาจากเฟรเบลและอเมริกา ประเทศญี่ปุ่นได้ทำการปรับแนวความคิดเหล่านั้นให้สอดคล้องกับความต้องการและวัฒนธรรมของตน ดังจะเห็นได้จากจุดมุ่งหมายของการศึกษาปฐมวัยที่กล่าวว่า “การศึกษาปฐมวัยนั้นมุ่งเพื่อฝึกให้เด็กเกิดการรับรู้ตามธรรมชาติ พัฒนาให้จิตใจตื่นใ้้อยู่เสมอ อีกทั้งก่อให้เกิดร่างกายแข็งแรง ปลูกฝังความหนักแน่นของอารมณ์พร้อมทั้งฝึกให้ใช้ภาษาและทำทางที่สุภาพ” หลักสูตรของโรงเรียนอนุบาลในญี่ปุ่นนั้นครอบคลุมเกี่ยวข้องกับชีวิต ความสวยงาม และความรู้ทั่วไป ส่วนกิจกรรมที่จัดให้เด็กเล่น ได้แก่ การเล่นลูกบอล 5 สี ต่อโซ่ พับกระดาษ ใช้ตะเกียบ ร้องเพลงและการตัดกระดาษ เป็นต้น

พ.ศ. 2442 สมาคมเฟรเบลได้เสนอให้กระทรวงศึกษาธิการญี่ปุ่นสร้างกฎเกณฑ์ของการอนุบาลขึ้น ซึ่งกฎเกณฑ์นี้ได้ใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างพระราชบัญญัติการศึกษาปฐมวัยใน พ.ศ. 2469 ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ครอบคลุมถึงเกณฑ์อายุ จำนวนชั่วโมงที่ใช้ในการเรียนการสอน จำนวนเด็กที่ควรรับอุปกรณ์ที่จำเป็น หลักสูตรและจากการสำรวจโรงเรียนอนุบาลในปี พ.ศ. 2496 พบว่า มีโรงเรียนอนุบาลเพิ่มขึ้นจำนวน 1,066 โรงเรียน และมีเด็กนักเรียนจำนวน 100,000 คน โดยโรงเรียนส่วนใหญ่นั้นอยู่ในตัวเมือง

ในระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เพียงเล็กน้อย รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาปฐมวัยจึงได้ประกาศให้มีหลักสูตรอนุบาลศึกษาขึ้นใช้ทั่วประเทศ แต่เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 การอนุบาลศึกษาได้หยุดชะงักไป และได้เปลี่ยนไปเป็นสถานเลี้ยงเด็กแทน ต่อมาเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง การอนุบาลศึกษาได้ฟื้นฟูลุกขึ้นมาใหม่ กลายเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเบื้องต้นของการศึกษาแห่งชาติ

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โรงเรียนอนุบาลในประเทศญี่ปุ่นเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้นจึงได้มีการจัดทำกฎหมายการศึกษาใน พ.ศ. 2490 และได้มีการตั้งคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตรหลายชุดเพื่อปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงและความต้องการของสังคมและเด็กญี่ปุ่น

จากการสำรวจของกระทรวงศึกษาธิการใน พ.ศ. 2513 พบว่าประชาชนชาวญี่ปุ่นมีความต้องการในด้านการศึกษามัธยมศึกษาเพิ่มขึ้น ทำให้มีการสร้างโรงเรียนอนุบาลจำนวนมากทั้งที่เป็นของรัฐบาลและเอกชน แต่ว่าค่าใช้จ่ายในการส่งลูกเข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนสูงกว่าโรงเรียนรัฐบาล ดังนั้น จึงได้มีการเรียกร้องขอให้ทางรัฐบาลจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ วรินทร์ วูวศ์ (2559) ได้กล่าวถึงประวัติของการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยของประเทศญี่ปุ่นเพิ่มเติมว่า สำหรับประเทศญี่ปุ่น เมื่อมีการแก้ไขกฎหมายพื้นฐานการศึกษาครั้งใหญ่ พ.ศ. 2549 กำหนดให้การศึกษาปฐมวัยเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะหล่อเลี้ยงและเสริมสร้างพื้นฐานของการพัฒนาบุคลิกภาพ

และเป็นหน้าที่ของประเทศ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องส่งเสริมการศึกษาปฐมวัย และในปีต่อมา เมื่อมีการแก้ไขกฎหมายการศึกษาในระบบ ได้มีการจัดแบ่งประเภทโรงเรียนใหม่ โดยกำหนดให้โรงเรียนอนุบาลเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาในระบบ นอกจากนี้ได้มีการระบุอย่างชัดเจนว่า โรงเรียนอนุบาลเป็นสถานที่หล่อเลี้ยงเสริมสร้างฐานรากของการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับที่สูงขึ้นไป

พ.ศ. 2551 ได้มีการจัดทำแผนพื้นฐานส่งเสริมการศึกษาระยะที่ 1 ซึ่งจัดทำขึ้นโดยอิงกฎหมายพื้นฐานการศึกษา พ.ศ. 2549 และต่อมา พ.ศ. 2556 ได้จัดทำแผนพื้นฐานส่งเสริมการศึกษาระยะที่ 2 ซึ่งทั้ง 2 แผนต่างกำหนดให้การศึกษาปฐมวัยเป็นนโยบายพื้นฐานที่สำคัญ และได้เริ่มใช้ระบบสนับสนุนและการเลี้ยงดูเด็กเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2558 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาระดับปฐมวัยที่มีคุณภาพสูง และเมื่อแนวคิดและระบบดังกล่าวดำเนินไปด้วยดีจะมีการขยายผลจากโรงเรียนอนุบาลไปสู่โรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กของกระทรวงสาธารณสุขและแรงงานต่อไป

หลักสูตรและการจัดการศึกษาปฐมวัย

หลักสูตรและการจัดการศึกษาปฐมวัยในประเทศญี่ปุ่นมีจุดประสงค์สำคัญคือการพัฒนาเด็กตามธรรมชาติ ปลุกฝังคุณธรรมและส่งเสริมคุณภาพอนามัย โดยได้นำหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรระดับชาติมาพัฒนาสถานศึกษาเพื่อสะท้อนปรัชญาการศึกษาของชาติที่เน้นการส่งเสริมพัฒนาการเด็กแบบองค์รวม โดยจัดกิจกรรมที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างวัยของเด็ก ระยะเวลาในการสอนและสภาพของท้องถิ่น

สาระหลักของหลักสูตรแกนกลางมี 6 สาระ ดังนี้

1. พลานามัย เน้นให้เด็กเรียนรู้สุขนิสัยและการออกกำลังกายเพื่อมีสุขภาพที่ดี
2. สังคมศึกษา มุ่งให้เด็กเรียนรู้สังคมและพัฒนาลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ ทั้งโดยส่วนตัวและส่วนที่สัมพันธ์กับสังคม
3. ธรรมชาติศึกษา เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับสัตว์ พืช และปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เด็กจะได้รับการฝึกการสังเกต การวิเคราะห์ การเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว
4. ภาษา เป็นการพัฒนาทักษะภาษา การใช้ภาษาได้อย่างถูกต้อง
5. ดนตรีและจังหวะ เพื่อให้เด็กได้สนุกสนานกับการฟังดนตรี ส่งเสริมการร้องเพลง การเล่นเครื่องดนตรีต่าง ๆ ให้อิสระในการแสดงออกทั้งทางความคิดเห็น ความรู้สึกทางเสียงเพลงและการแสดงท่าทางอย่างเสรี
6. การวาดภาพและงานฝีมือ เพื่อพัฒนาทางด้านสุนทรียภาพ ช่วยให้เด็กได้มีประสบการณ์ที่สนุกสนานในการวาดภาพและงานฝีมือต่าง ๆ อย่างมีอิสระ

หลักสูตรสำหรับสถานรับเลี้ยงดูเด็กเล็ก ถ้าเป็นเด็กที่มีอายุเท่ากันกับเด็กโรงเรียนอนุบาลนั้น หลักสูตรจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “มาตรฐานหลักสูตรอนุบาล” ในสถานรับเลี้ยงดูเด็กก็มีกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ การตรวจสุขภาพประจำวัน การตรวจผิวหนังและอุณหภูมิร่างกาย การตรวจความสะอาด และเมื่อนักเรียนมาโรงเรียนจะมีการเล่นอย่างอิสระ ซึ่งอาจเลือกเล่นดนตรี กิจกรรมเข้าจังหวะ การวาดภาพศิลปะ ศีลธรรมชาติ สังคมศึกษา หรือเล่นเกมกันเป็นกลุ่ม

ระบบการศึกษาปฐมวัยประเทศญี่ปุ่น การศึกษาปฐมวัย หมายถึง การศึกษาสำหรับเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึงก่อนอายุ 6 ปีบริบูรณ์ ซึ่งการจัดการศึกษามีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากระดับอื่น เนื่องจากเป็นวัยที่สำคัญต่อการวางรากฐานบุคลิกภาพ และพัฒนาการทางสมอง ประเทศญี่ปุ่นมีหน่วยงานที่ดูแลเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. กระทรวงศึกษาธิการดูแลเด็กอายุตั้งแต่ 3 ถึงก่อน 6 ปี บริบูรณ์ มีสถานศึกษาที่เรียกว่า โรงเรียนอนุบาล

2. กระทรวงสาธารณสุขและแรงงานดูแลเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึงก่อน 6 ปีบริบูรณ์ มีสถานเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เรียกว่า โรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็ก ซึ่งโรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กของญี่ปุ่นจะมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากประเทศอื่น คือ เป็นสถานรับเลี้ยงเด็กที่มีการเรียนการสอนด้วย และอยู่ภายใต้สังกัดกระทรวงสาธารณสุขและแรงงาน โดยมีกฎหมายสวัสดิการเด็กรองรับ ซึ่งโดยทั่วไป กระทรวงสาธารณสุขหรือกระทรวงแรงงานของประเทศอื่นจะไม่มีหน้าที่หรือความรับผิดชอบในการจัดการศึกษา

โรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กถือว่าเป็นสวัสดิการที่รัฐจัดให้เพื่อช่วยเหลือผู้ปกครองที่ไม่มีเวลาดูแลเด็ก เช่น ผู้ปกครองที่ทำงานทั้งคู่ หรือผู้ปกครองที่หย่าร้าง จำนวนเวลาในการดูแลเด็กของโรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กจะมากกว่าโรงเรียนอนุบาล ไม่มีการปิดภาคการศึกษา ครูผู้ดูแลเด็กต้องทำงานเป็นรอบเวลาหรือผลัดเวรกันดูแลเด็ก แม้ว่าครูในโรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กจะไม่มีใบประกอบวิชาชีพครูสอนโรงเรียนอนุบาล แต่ต้องมีคุณสมบัติวิชาชีพนักเลี้ยงดูเด็กเล็ก ซึ่งผู้มีความรู้เรื่องการศึกษาและจิตวิทยาเด็ก สามารถสอนเด็กเล็กได้ ทำให้คุณภาพด้านการเรียนการสอนของโรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กไม่ได้ด้อยไปกว่าของโรงเรียนอนุบาล

ค่าใช้จ่ายหรือค่าเล่าเรียนของโรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กขึ้นอยู่กับรายได้ของผู้ปกครอง ผู้มีรายได้มากจะต้องจ่ายมาก ซึ่งแตกต่างจากโรงเรียนอนุบาลที่กำหนดค่าเล่าเรียนเท่ากันทุกคน โดยเฉลี่ยผู้ปกครองจะเสียค่าใช้จ่ายให้แก่โรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กน้อยกว่าโรงเรียนอนุบาล แต่เวลาที่ฝากเด็กให้ดูแลยาวนานกว่า ทำให้โรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กได้รับความนิยมมากกว่า ดังนั้นจึงทำให้จำนวนโรงเรียนและนักเรียนของโรงเรียนอนุบาลภายใต้กระทรวงศึกษาธิการลดลง ในขณะที่โรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กภายใต้กระทรวงสาธารณสุขและแรงงานกลับเพิ่มขึ้นนั้น เพราะนอกจากเนื้อหาและคุณภาพการเรียนการสอนของโรงเรียนทั้ง 2 ประเภท ไม่ค่อยแตกต่างกันแล้ว รูปแบบครอบครัวของญี่ปุ่นเปลี่ยนแปลงไป จากผู้หญิงที่แต่งงานแล้วอยู่บ้านเป็นแม่บ้านกลับเปลี่ยนไปเป็นแม่บ้านที่ทำงานนอกบ้านด้วย ทำให้มีความจำเป็นต้องหาคนช่วยดูแลเด็กขณะตนทำงานในประเทศญี่ปุ่นค่าแรงสูง ทำให้ไม่สามารถจ้างคนมาช่วยทำงานบ้านและดูแลเด็กได้ จึงต้องพึ่งบริการรับเลี้ยงดูเด็กจากโรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กดังกล่าว ความต้องการส่งลูกเข้าโรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กที่เพิ่มสูงขึ้นทำให้เกิดปัญหาโรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กและจำนวนบุคลากรนักเลี้ยงดูเด็กเล็กไม่เพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมืองใหญ่ เช่น โตเกียวและโอซาก้าซึ่งมีครอบครัวที่สามีและภรรยาทำงานนอกบ้านทั้งคู่เป็นจำนวนมาก รัฐบาลญี่ปุ่นแก้ไขปัญหาด้วยการอนุญาตให้ใช้สวนสาธารณะสร้างโรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กได้ ส่วนปัญหาด้านบุคลากรนั้นได้อนุญาตให้มหาวิทยาลัย วิทยาลัยระดับอนุปริญญา และโรงเรียนฝึกอบรมอาชีพเฉพาะทางเปิดหลักสูตรอบรมผลิตนักเลี้ยงดูเด็กเล็ก รวมทั้งจัดให้มีการสอบคุณสมบัติวิชาชีพนักเลี้ยงดูเด็กเล็ก

สำหรับงบประมาณที่ใช้ในการดูแลเด็กเล็กนั้น โรงเรียนอนุบาลและโรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กที่เป็นของรัฐได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลกลาง ส่วนโรงเรียนอนุบาลและโรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนโรงเรียนอนุบาลและโรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กของเอกชนจะได้รับงบประมาณสนับสนุนทั้งจากรัฐบาลกลางและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ความแตกต่างระหว่างโรงเรียนอนุบาลกับโรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็ก

	โรงเรียนอนุบาล	โรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็ก
หน่วยงานดูแลกำกับ	กระทรวงศึกษาธิการ	กระทรวงสาธารณสุขและแรงงาน
กฎหมายที่ใช้	กฎหมายการศึกษาในระบบ	กฎหมายสวัสดิการเด็ก
อายุเด็กที่เข้าเรียน	3 ถึงก่อน 6 ปีบริบูรณ์	0 ถึง ก่อน 6 ปีบริบูรณ์
เวลาเรียน/ดูแล	4 ชั่วโมงขึ้นไป	8 ชั่วโมงขึ้นไป
จำนวนวันเรียน/ดูแลต่อปี	ไม่ต่ำกว่า 39 อาทิตย์	ไม่มีข้อกำหนด
มาตรฐานจำนวนเด็กต่อจำนวนครู	ไม่เกิน 35 คนต่อ 1 ห้องเรียน	0 ปี : เด็ก 3 คนต่อครู 1 คน 1-2 ปี : เด็ก 6 คนต่อครู 1 คน 3 ปี : เด็ก 20 คนต่อครู 1 คน 4-5 ปี : เด็ก 30 คนต่อครู 1 คน
อาหารกลางวัน	โรงเรียนไม่จำเป็นต้องจัดเตรียมให้เด็ก (ส่วนใหญ่ผู้ปกครองเตรียมเป็นอาหารกล่องมาให้)	ต้องจัดเตรียมให้เด็ก
คุณสมบัติของครู/ผู้ดูแล	มีใบประกอบวิชาชีพครูสอนโรงเรียนอนุบาล	มีคุณวุฒิวิชาชีพนักเลี้ยงดูเด็กเล็ก
เนื้อหาการศึกษาและการดูแล	แต่ละโรงเรียนมีลักษณะพิเศษของตนเอง บางโรงเรียนเน้นการศึกษาแบบอิสระที่ยอมรับความเป็นตัวของตัวเองของเด็ก บางโรงเรียนเน้นการเรียนการสอนเพื่อเตรียมสอบเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1	จัดการเรียนการสอนและดูแลเด็กตามอายุ ตั้งแต่การแนะนำการใช้ชีวิตประจำวันพื้นฐาน ไปถึงการเรียนรู้เพื่อให้เจริญเติบโตอย่างมีสุขภาพดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

ที่มา: การศึกษาปฐมวัยของญี่ปุ่น โดย วรินทร์ วุจส์, 2559

https://jsat.or.th/wpcontent/uploads/dlm_uploads/2016/12/62-6.pdf

ตัวอย่างการจัดการศึกษาปฐมวัยของประเทศญี่ปุ่นที่ประสบความสำเร็จ

การจัดการศึกษาปฐมวัยของประเทศญี่ปุ่นมีหลายรูปแบบจากการศึกษาพบโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษา ดังนี้

1. โรงเรียนอนุบาลโทริยาม่า

ตั้งอยู่ที่จังหวัดคะงะชิมะทางตอนใต้ของประเทศญี่ปุ่น เป็นโรงเรียนรูปแบบหนึ่งที่มีการเรียนการสอนที่จะทำให้เด็กเป็นอัจฉริยะในทางของตนเอง ด้วยการทำให้เด็ก ๆ ประสบกับปัญหาต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้เด็กแข็งแกร่ง ทั้งร่างกาย จิตใจ และสมอง เพื่อจะได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ โดยมีวิธีการที่สำคัญดังนี้ (รู้แล้วทำไมเด็กญี่ปุ่น ถึงได้เก่งขนาดนี้ เพราะหลักสูตรนี่เอง! (มีคลิป), 2560)

(1) กิจกรรมประจำวันของเด็ก 4 ขวบ คือการวิ่ง เป็นการวิ่งกลางแจ้ง แม้ในวันที่มีฝนตกโดยไม่ต้องกลัวเด็กเป็นไข้หวัด หรือหกล้ม เพื่อสร้างจิตใจเด็กเข้มแข็ง และร่างกายแข็งแรงสามารถต่อสู้กับอุปสรรค

(2) ห้องเรียนเด็กอายุ 3 ขวบ จะเริ่มจากพื้นฐานง่าย ๆ เช่น การให้เด็กคิดเป็นระบบโดยใช้การขีดเขียนตามจังหวะที่ครูพูด ในหนึ่งปีจะสอนภาษาญี่ปุ่น โดยใช้หนังสือ จำนวน 13 เล่ม เด็กแต่ละคนมีความสามารถในการอ่านและการเขียนแตกต่างกัน และเมื่ออายุ 6 ขวบ จะอ่านและเขียนได้เทียบเท่าเด็กอายุ 10 ขวบ

(3) ห้องเรียนเด็กอายุ 5 ขวบ จะอ่านหนังสือเรียนของชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ได้ และเวลากลับบ้านจะเอาหนังสือไปอ่านให้ผู้ปกครองฟังได้ ทำให้เด็กเก่งขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากนี้เด็กอนุบาลจะมีพจนานุกรมเป็นของตนเองและใช้พจนานุกรมสำหรับการเขียน และจะเล่นลูกคิดแทนการใช้คอมพิวเตอร์

(4) เด็กได้รับการสอนด้วยวิธียิมนาสติก ทำให้สามารถกระโดดข้ามสิ่งกีดขวางได้ทุกคน ซึ่งเป็นการฝึกทางด้านร่างกาย เนื่องจากเด็กออกกำลังกายได้ดีในช่วงอายุ 6 ขวบ

(5) เด็กอายุ 5 ขวบ สามารถกระโดดข้ามสิ่งกีดขวางที่สูงกว่าตนเองได้ ส่วนเด็กที่ทำไม่ได้ เช่น พลาดและบาดเจ็บ คุณครูจะไม่เข้าไปช่วย ปลอบใจให้เด็กแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ทำให้เด็กมีความอดทน ซึ่งเมื่อเจริญเติบโตจะเป็นผู้ใหญ่ที่เข้มแข็ง

(6) การเรียนว่ายน้ำ จะสอนว่ายน้ำในสระผู้ใหญ่ โดยให้เด็กไปหยิบเหรียญใต้น้ำและถ้าสามารถหยิบเหรียญได้ให้นำไปเป็นค่าขนม เป็นการท้าทายให้เด็กมีความพยายามฝึกว่ายน้ำให้เป็นและไม่กลัวการว่ายน้ำ

(7) ห้องเรียนดนตรีจะมีการเล่นดนตรีและให้เด็กเล่นร้องเพลงตามเสียงดนตรีที่ได้ยิน โดยเด็กอายุ 5 ขวบสามารถเล่นดนตรีได้แล้ว เพราะมีการฝึกมาตั้งแต่อายุ 3 ขวบ

นอกจากนี้สิ่งที่สำคัญสำหรับโรงเรียนอนุบาลโทริยาม่า คือการสอนให้เด็กรู้จักอยากเรียนด้วยตนเอง อยากช่วยพ่อแม่ด้วยตนเอง และการสอนให้เด็กเจอความตื่นเต้นและอันตรายซึ่งจะทำให้เด็กเข้มแข็ง สร้างความมั่นใจ และไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค รู้จักพึ่งพาตนเอง รู้แพ้ รู้ชนะ รู้ภัยและยอมรับคนที่เก่งกว่า และประการสุดท้ายทุกกระบวนการต้องผ่านครูมืออาชีพที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความรักความเมตตากรุณาเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็ก เพื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไป

ภาพที่ 1 ลักษณะการเรียนการสอนของโรงเรียนอนุบาลและสถานรับเลี้ยงเด็กโทยิยาม่า

ที่มา: <https://www.amarinbabyandkids.com/pre-school/japanese-genius-kindergarten>

2. โรงเรียนอนุบาลฟูจิ (Fuji Kindergarten)

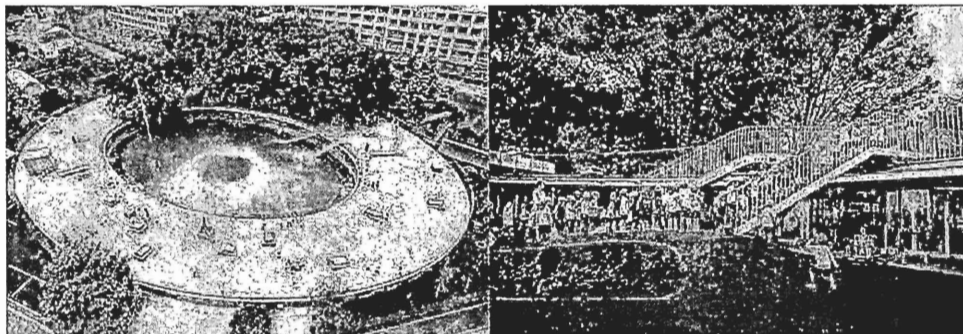
โรงเรียนอนุบาลฟูจิ (Fuji Kindergarten) ตั้งอยู่ที่เมืองโตเกียวเมื่อ พ.ศ. 2550 โรงเรียนแห่งนี้ออกแบบโดย “ทาคาฮารุ เทซึกะ” (Takaharu Tezuka) สถาปนิกชาวญี่ปุ่น เนื่องจากการเตรียมสิ่งต่าง ๆ ในโรงเรียนอนุบาลเป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับเด็ก ๆ การเข้าเรียนอนุบาลเป็นเหมือนโลกใบใหม่ นอกจากจะได้เริ่มเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ แล้ว ยังมีเพื่อน ของเล่น เครื่องเล่น และลานสนามหญ้ากว้างใหญ่ โดยแนวคิดหลักของการสร้างพื้นที่อาคารและสิ่งแวดล้อม มีส่วนประกอบดังนี้ (โรงเรียนอนุบาลที่น่ารักที่สุด: โรงเรียนอนุบาลฟูจิ (Fuji Kindergarten), ม.ป.ป.)

(1) Circle/กลม จากการสังเกตลูก ๆ ของทาคาฮารุ เขาพบว่าธรรมชาติของเด็กมักจะชอบวิ่งวนเป็นวงกลม เขาจึงเลือกสร้างตัวอาคารเป็นทรงกึ่งกลมกึ่งรี โดยมีชั้นสองของอาคารที่ออกแบบเป็นเหมือนลู่วิ่งและอัฒจันทร์ในสนามกีฬาเพื่อให้เด็ก ๆ ได้วิ่งเล่นกันบนอาคารเรียน ซึ่งมีการวิ่งเฉลี่ยอยู่ที่ 4 กิโลเมตรต่อวันทำให้เด็กมีสุขภาพแข็งแรง

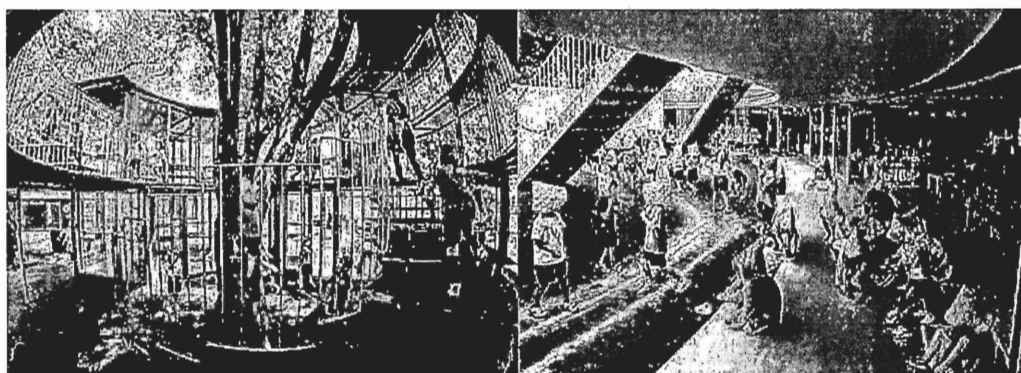
(2) No Boundaries, No Control (ไม่มีขอบเขต) โรงเรียนแห่งนี้ไม่มีขอบเขตที่ชัดเจนระหว่างกลางแจ้งและในร่ม แต่ผสมผสานทั้งสองสิ่งนี้เอาไว้ด้วยกันอย่างแยกไม่ออก เพราะเชื่อว่ามนุษย์ควรอยู่กับธรรมชาติ และเด็กในวัยนี้จะรู้สึกประหม่า หรือกระวนกระวายหากต้องอยู่แต่ในห้องเรียน ดังนั้นเด็ก ๆ ที่นี้จึงมีอิสระในการออกไปเดินหรือวิ่งเล่นนอกห้องเรียนได้อย่างอิสระ และประโยชน์ของการไม่มีขอบเขตจำกัดคือเสียง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเด็ก ๆ เนื่องจากเสียงธรรมชาติจะทำให้เด็กหลับได้ดี

(3) Some Amount of Danger (มีอันตรายบ้าง) เพราะเชื่อว่าการมีอันตรายบ้างเล็กน้อย จะช่วยให้เด็กเติบโตและเรียนรู้ ดังนั้นจึงเป็นที่มาของเชือกหรือตาข่ายรอบ ๆ ต้นไม้ให้เด็ก ๆ ได้ปีนป่าย และที่สำคัญที่สุดการเล่นแบบนี้ช่วยสอนให้เด็กได้รู้จักช่วยเหลือกัน นอกจากนี้การที่ประเทศญี่ปุ่นเกิดแผ่นดินไหวเป็นประจำ ดังนั้น เด็ก ๆ ก็จะได้ฝึกซ้อมป้องกันตัวเองจากแผ่นดินไหว ทุกได้โตะจะมีหมวกนุ่ม ๆ เก็บไว้เมื่อสิ่งของหล่นลงมา เด็ก ๆ ก็จะเรียนรู้ที่จะหยิบมาใส่เพื่อป้องกันตนเอง

การสร้างพื้นที่อาคารและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนอนุบาลฟูจิเพื่อการศึกษาอนุบาลตามแนวคิดของ ทาคาฮารุ เทซึกะ (Takaharu Tezuka) ให้ความสำคัญกับการเล่นและการมีอิสระมาก ๆ นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก ๆ ทั้งร่างกายและจิตใจของพวกเขาเป็นอย่างดี

ภาพที่ 2 ลักษณะอาคารและสิ่งแวดล้อมตามแนวคิดของทาคาฮารุ เทซึกะ (Takaharu Tezuka)
ที่มา: <http://www.tcdc.or.th/articles/design-creativity/25280/#โรงเรียนอนุบาลที่น่ารักที่สุด-โรงเรียนอนุบาลฟูจิ-Fuji-Kindergarten>

ภาพที่ 3 ลักษณะอาคารและสิ่งแวดล้อมตามแนวคิดของทาคาฮารุ เทซึกะ (Takaharu Tezuka)
ที่มา: <http://www.tcdc.or.th/articles/design-creativity/25280/#โรงเรียนอนุบาลที่น่ารักที่สุด-โรงเรียนอนุบาลฟูจิ-Fuji-Kindergarten>

ลักษณะเด่นของการเรียนการสอนของเด็กปฐมวัยประเทศญี่ปุ่น

การเรียนการสอนของเด็กปฐมวัยประเทศญี่ปุ่น มีหลักสำคัญคือ การมีระเบียบวินัย ความอดทน การต่อสู้ไม่ยอมแพ้ นอกจากนี้จะเน้นให้เด็กช่วยเหลือตนเอง มีจิตใจดี และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีระเบียบ และมีสโลแกน คือ “จิตใจดีร่างกายแข็งแรง” ทำให้สามารถแยกลักษณะเด่นของการเรียนการสอนของเด็กอนุบาลญี่ปุ่น ดังนี้

1. โรงเรียนอนุบาลของรัฐบาล มีมาตรฐานเท่ากันทุกโรงเรียน และอยู่ใกล้บ้านทำให้เด็กสามารถเดินมาโรงเรียนเองได้
2. โรงเรียนอนุบาลมีคู่มือการปฏิบัติของผู้ปกครอง ซึ่งระบุสิ่งที่ผู้ปกครองต้องทำและเตรียมให้เด็กตอนมาโรงเรียน เช่น ข้าวกลางวัน ซ้อน ส้อม แก้วน้ำ กระดาษทิชชู และผ้าเช็ดหน้า

3. โรงเรียนอนุบาลมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำให้เด็กสนุกที่สุด เพราะจะทำให้เด็กรู้ว่า การทำอะไรเองนั้นสนุกและมีความสุข

4. มีการแบ่งกลุ่ม เชื้อชื่อเพื่อนในห้อง รดน้ำต้นไม้และดูแลสัตว์ เพื่อสอนการอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกันของเด็ก

5. เน้นให้เด็กได้ใช้ความคิดและเสริมสร้างพัฒนาการ เช่น ทุกห้องเรียนมีเปียโน และไม่มีอุปกรณ์หรือเทคโนโลยีที่ไม่เกี่ยวข้องในห้องเรียน

6. ฝึกให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ เช่น ให้ประดิษฐ์ของเล่นที่ทำจากมือของตนเอง

7. ให้เด็กเรียนรู้การแก้ปัญหาด้วยตนเอง เช่น ขณะเด็กทะเลาะกัน ครูจะคอยดูอยู่ห่าง ๆ

8. ฝึกให้เด็กกล้าแสดงออก เช่น การพูดเปิดใจ การพูดขอบคุณเพื่อน

9. โรงเรียนอนุบาลไม่มีการนอนกลางวัน แต่จะเป็นการพักผ่อนในห้องเรียน

10. ไม่มีร้านขายขนมในโรงเรียนอนุบาล แต่จะให้ผู้ปกครองเตรียมอาหารและขนมมาทานเอง

11. ครูและผู้ปกครองมีความใกล้ชิดกัน โดยหลังเลิกเรียน ครูจะมีการพูดคุยแบบสั้น ๆ เกี่ยวกับเด็ก

นอกจากนี้ผลการวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบ การจัดการศึกษาปฐมวัยในบริบทของประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น” ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิมลทิพย์ มุสิกพันธ์ อาจารย์กลุ่มวิชาพัฒนาการมนุษย์ สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า ระบบการเรียนการสอนตั้งแต่อนุบาลนับเป็นก้าวแรกที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาศักยภาพของเด็กและมีส่วนสำคัญทำให้เด็กเติบโตเป็นประชากรที่มีคุณภาพของชาติ การจัดการเรียนการสอนปฐมวัยญี่ปุ่นมีลักษณะดังนี้ (ญี่ปุ่น: สอนเด็กให้มีคุณภาพต้องเริ่มตั้งแต่ “อนุบาล”, ม.ป.ป.)

1. การเรียนรู้ผ่านการเล่น ประเทศญี่ปุ่นให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการพัฒนาความสามารถในการรู้คิดและการพัฒนาทางอารมณ์ผ่านกระบวนการเล่น นอกจากนี้ยังสนับสนุนการเล่นเป็นทีม โดยจะให้เด็กเล่นกันแบบคละอายุและคละเพศ การเล่นเป็นกลุ่มจะสอนให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อนตนเอง เด็กที่อายุมากกว่าต้องคอยดูแลเด็กเล็ก ทำให้มีทักษะในด้านการจัดการและความอดทนอดกลั้น ในขณะที่เด็กเล็กจะยึดถือเด็กที่โตกว่าเป็นแบบอย่างหรือเป็นผู้นำ ถือเป็นการสร้างทักษะความเป็นผู้นำให้เด็กด้วยในทางหนึ่ง เด็กจะถูกสอนให้เข้าใจกระบวนการวางแผนโดยธรรมชาติ รู้จักจัดการการเล่นของตนให้มีทั้งความสุขและมีความรับผิดชอบต่อผู้เล่นคนอื่นด้วย โดยมีครูทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำและกระตุ้นให้เด็กคิดแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ

2. จิตสำนึกสาธารณะ เป็นปรัชญาหลักของการศึกษาการเรียนรู้อ่านผ่านกระบวนการเล่นตั้งแต่วัยอนุบาลหรือปฐมวัยนับเป็นแนวทางหนึ่งในการปลูกฝังเรื่องจิตสำนึกสาธารณะให้กับเด็กด้วย โดยพบว่าช่วงปฐมวัยของเด็กเป็นช่วงเวลาทองของการสร้างคนให้มีสำนึกสาธารณะ และจิตสำนึกสาธารณะที่เป็นประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าตนเองนั้น สามารถสร้างให้เกิดได้จริงผ่านกระบวนการเล่น การเล่นที่ถูกออกแบบมาอย่างสร้างสรรค์ด้วยการคละอายุ เพศ และกิจกรรมของเด็กจะสอนให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อนตนเอง รุ่นพี่รุ่นน้อง และเพื่อนต่างเพศ สอนทักษะการเข้าสังคม การอยู่ร่วมกัน ความเมตตาต่อกัน และที่สำคัญคือการทำงานเป็นกลุ่ม อันเป็นการปลูกฝังแนวคิดเรื่องจิตสำนึกสาธารณะได้ตั้งแต่วัยอนุบาล

3. จินตนาการสำคัญกว่าความรู้ หลักสูตรการสอนระดับชั้นอนุบาลของญี่ปุ่นไม่เน้นวิชาการ แต่ให้ความสำคัญที่จินตนาการและการเล่น โดยถือว่าการเรียนนั้นคือการเรียนเพื่อให้รู้ ไม่ใช่เรียนเพื่อสอบ มีวิชาเรียนเพียง 6 ด้าน คือ พละนาฏย สังคมศึกษา ธรรมชาติศึกษา ภาษา ดนตรีและจังหวะ และการวาดภาพและงานฝีมือ ในส่วนของของเล่นในชั้นเรียนก็เน้นให้เด็กเล่นแต่ชิ้นที่เรียบง่ายและกระตุ้นให้เกิดจินตนาการ เช่น การต่อบล็อก การวาดภาพศิลปะ เป็นต้น

แนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัยประเทศญี่ปุ่นในปัจจุบันและอนาคต

การจัดการศึกษาเด็กปฐมวัยของญี่ปุ่นที่ผ่านมาประสบความสำเร็จพอสมควร โรงเรียนอนุบาลของญี่ปุ่นได้รับการยกย่องว่าจัดการเรียนการสอนได้ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการฝึกให้เด็กช่วยเหลือตัวเอง การใช้ชีวิตประจำวันที่ถูกสุขลักษณะ และใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้ โดยใช้การเล่นและกิจกรรมเป็นหลักในการเรียนการสอน โรงเรียนอนุบาลในหลายประเทศได้นำแบบอย่างการเรียนการสอนของโรงเรียนอนุบาลญี่ปุ่นไปประยุกต์ใช้

จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและเศรษฐกิจ ทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นออกนโยบายสนับสนุนให้ผู้หญิงทำงานนอกบ้านมากขึ้น แม่บ้านญี่ปุ่นที่เคยเป็นแม่บ้านเลี้ยงลูกเต็มเวลาเริ่มออกมาทำงานนอกบ้านมากขึ้นหลังจากคลอดลูกหรือลูกโตในระดับหนึ่ง ทำให้ความต้องการโรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กเพิ่มมากขึ้น รัฐบาลมีนโยบายตอบสนองความต้องการนี้ 2 แนวทางคือ

1. เพิ่มโรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กให้มากขึ้น โดยสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสร้างโรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กใหม่ขึ้น เนื่องจากจำนวนโรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กเพิ่มขึ้นมาโดยตลอดแต่กลับปรากฏว่าไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ เนื่องจาก โรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสร้างขึ้นไม่สอดคล้องกับจำนวนความต้องการจริงของผู้ปกครอง ทำให้หลายโรงเรียนไม่สามารถรับเด็กเข้าเรียนได้เต็มจำนวนรับ ในขณะที่บางโรงเรียนมีเด็กที่ต้องการเข้าเรียนมากเกินไปจนโรงเรียนจะไม่สามารถรับได้ จนต้องลงชื่อเพื่อรอให้มีที่ว่างซึ่งเกิดเป็นปรากฏการณ์ที่ขัดแย้งกันเอง คือ มีเด็กจำนวนมากต้องลงชื่อรอเข้าโรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็ก ในขณะที่โรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กหลายแห่งกลับมีที่เรียนว่าง

2. บูรณาการโรงเรียนอนุบาลและโรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กให้มีการใช้ทรัพยากรร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนและปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและเด็กนักเรียนของโรงเรียนทั้งสองประเภท เพื่อให้มีประสิทธิภาพและสามารถรับนักเรียนได้มากขึ้น โดยมีรูปแบบการบูรณาการ 2 ประเภท คือ แบบรวมตัวกันและแบบเป็นหนึ่งเดียวกัน

การบูรณาการรูปแบบรวมตัวกันนั้น โรงเรียนอนุบาลและโรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กจะอยู่ในพื้นที่หรือสถานที่เดียวกัน ร่วมมือกันในการจัดการเรียนการสอนและเลี้ยงดูเด็กเพื่อบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาและพัฒนาการของเด็ก มีการแลกเปลี่ยน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและเด็กนักเรียน และใช้สิ่งอำนวยความสะดวกร่วมกัน เป็นต้น แต่ทั้งโรงเรียนอนุบาลและโรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กจะยังคงสถานขององค์กรของตัวเองภายใต้กฎหมายที่แตกต่างกัน

ส่วนการบูรณาการรูปแบบเป็นหนึ่งเดียวกันนั้นโรงเรียนอนุบาลและโรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กจะอยู่ในพื้นที่หรือสถานที่เดียวกัน และรวมตัวเป็นโรงเรียนเดียวเพื่อเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่เด็ก ภายใต้กฎเกณฑ์ใหม่ที่ได้จากการปรับปรุงข้อกำหนดของโรงเรียนอนุบาลและโรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็ก กฎระเบียบและมาตรฐานเกี่ยวกับการจัดตั้งและบริหารโรงเรียน รวมทั้งเนื้อหาการเรียนการสอนและการเลี้ยงดูเด็ก

ส่วนในด้านเนื้อหาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบตระหนักถึงความสำคัญและคุณภาพของการศึกษาปฐมวัยว่าเป็นรากฐานในการสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่สามารถตอบสนองต่อโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว รวมทั้งมีผลต่อทักษะความสามารถและรายได้ในอนาคตของเด็ก จึงได้จัดตั้งศูนย์วิจัยการศึกษาปฐมวัย (National Institute for Education Policy Research: NIER) เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2559 ศูนย์นี้จะเป็รฐานกลางสำหรับการวิจัยเชิงสำรวจทั้งในและต่างประเทศสำหรับการศึกษาปฐมวัยให้แก่กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงอื่นที่เกี่ยวข้องโดยมีภาระงานหลัก 3 ประการ ดังนี้

1. ส่งเสริมการวิจัยเชิงสำรวจที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัย ทำการวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพและประสิทธิผลของการศึกษาปฐมวัย และร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศ เช่น องค์กรเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organization for Economic Co-operation and Development: OECD) ทำการสำรวจ เป็นต้น

2. สร้างเครือข่ายการวิจัย ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัยทั้งของรัฐและเอกชน เช่น มหาวิทยาลัยทั้งในและต่างประเทศ องค์กรระหว่างประเทศ เช่น องค์กรเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organization for Economic Co-operation and Development: OECD) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และโรงเรียนอนุบาลต่าง ๆ เป็นต้น

3. เผยแพร่ผลงานวิจัย เผยแพร่ผลงานวิจัยให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และโรงเรียนอนุบาลต่าง ๆ ผ่านเว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย และการจัดสัมมนาต่าง ๆ

บทสรุปและข้อเสนอแนะจากผู้ศึกษา

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับยกย่องว่ามีระบบการศึกษาที่ดีในระดับต้น ๆ ของเอเชีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปฐมวัยที่ถือว่าเป็นวัยทอง “golden age” ดังนั้นการจัดการศึกษาปฐมวัยจึงมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากระดับอื่น เนื่องจากเป็นวัยที่สำคัญต่อการวางรากฐานบุคลิกภาพ และพัฒนาการทางสมองโดยจะให้ความสำคัญกับการสอนพื้นฐานการใช้ชีวิตประจำวันคือ การมีระเบียบวินัย ความอดทน การทำงานเป็นทีม ความอ่อนน้อมถ่อมตน การมีจิตสาธารณะ มากกว่าความรู้ทางด้านวิชาการ

จากการศึกษาประวัติศาสตร์การศึกษาปฐมวัยประเทศญี่ปุ่น สรุปได้ว่าการศึกษสำหรับเด็กประเทศญี่ปุ่นในระยะแรกจัดขึ้นเพื่อพัฒนาระดับสติปัญญา ปลูกฝังให้มีร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์ช่วยให้มีความเจริญงอกงามทางสังคมและมีจริยธรรม จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2425 มีประกาศสาระสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยมีวัตถุประสงค์ให้เด็กได้พัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ พร้อมทั้งพฤติกรรมทางจริยธรรมของเด็กเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเรียนในชั้นประถมศึกษา จนกระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีประกาศรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เกี่ยวกับการศึกษาเพื่อชีวิตที่มีความสุขและสันติ ต่อมาใน พ.ศ. 2551 ได้มีการจัดทำแผนพื้นฐานส่งเสริม

การศึกษาระยะที่ 1 และแผนพื้นฐานส่งเสริมการศึกษาระยะที่ 2 ใน พ.ศ. 2556 ซึ่งแผนทั้ง 2 แผนต่างกำหนดให้การศึกษาปฐมวัยเป็นนโยบายพื้นฐานที่สำคัญ และได้เริ่มใช้ระบบสนับสนุนเด็กและการเลี้ยงดูเด็กเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2558 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาระดับปฐมวัยที่มีคุณภาพสูงเป็นต้นมา

การศึกษาปฐมวัย หมายถึง การศึกษาสำหรับเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึงก่อน 6 ปีบริบูรณ์โดยมีหน่วยงานหลัก 2 กระทรวงเป็นผู้ดูแล คือ กระทรวงศึกษาธิการดูแลเด็กอายุตั้งแต่ 3 ถึงก่อน 6 ปี บริบูรณ์และสถานศึกษามีชื่อเรียกว่า “โรงเรียนอนุบาล” ส่วนกระทรวงสาธารณสุขและแรงงานดูแลเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึงก่อน 6 ปีบริบูรณ์ โดยมีสถานเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่มีชื่อเรียกว่า “โรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็ก” ซึ่งโรงเรียนเลี้ยงดูเด็กเล็กของญี่ปุ่นนั้นจะมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากประเทศอื่น คือ เป็นสถานรับเลี้ยงเด็กที่มีการเรียนการสอนด้วย และอยู่ภายใต้สังกัดกระทรวงสาธารณสุขและแรงงาน โดยมีกฎหมายสวัสดิการเด็กรองรับซึ่งโดยทั่วไป กระทรวงสาธารณสุขหรือกระทรวงแรงงานของประเทศอื่นจะไม่มีหน้าที่หรือความรับผิดชอบในการจัดการศึกษา

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบ การจัดการศึกษาปฐมวัยในบริบทของประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น” พบว่า ระบบการเรียนการสอนตั้งแต่อนุบาลนับเป็นก้าวแรกที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาศักยภาพของเด็กและมีส่วนสำคัญทำให้พวกเขาเติบโตเป็นประชากรที่มีคุณภาพของชาติ การจัดการเรียนการสอนปฐมวัยญี่ปุ่นมีลักษณะดังนี้ คือ 1. การเรียนรู้ผ่านการเล่น 2. จิตสำนึกสาธารณะ และ 3. จินตนาการสำคัญกว่าความรู้

ดังนั้นการศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยประเทศญี่ปุ่นเป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการเรียนรู้และนำมาปรับใช้กับการปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพครอบครัว วัฒนธรรม สังคมของประเทศไทย เพื่อให้สามารถสร้างคนที่มีคุณภาพคือ มีความฉลาดทางด้านวิชาการ อารมณ์ สังคม และการใช้ชีวิตที่จะไม่เป็นภาระแก่ผู้อื่น และสิ่งที่สำคัญที่สุดเด็กจะต้องมีความสุข และมีสุขภาพดีด้วย

ข้อเสนอแนะของผู้ศึกษา ดังนี้

1. หลักสูตรการเรียนการสอนระดับเด็กปฐมวัยควรให้ความสำคัญกับการสอนพื้นฐานการใช้ชีวิตประจำวันคือ การมีระเบียบวินัย ความอดทน การทำงานเป็นทีม ความอ่อนน้อมถ่อมตน การมีจิตสาธารณะ มากกว่าความรู้ทางด้านการวิชาการ
2. ครู นอกจากจะมีใบประกอบวิชาชีพครูแล้วจะต้องมีความรู้ทางด้านจิตวิทยาเด็กเล็กด้วยและที่สำคัญคือการสอนด้วยความรักความเมตตาเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็ก
3. โรงเรียนควรมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมโดยให้ความสำคัญกับการเล่นและการมีอิสระ นอกจากนี้ควรช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก ๆ ทั้งร่างกายและจิตใจและที่สำคัญที่สุดคือความปลอดภัยของเด็ก
4. รัฐบาลต้องสนับสนุนงบประมาณในการดูแลเด็กเล็กอย่างเพียงพอ เพื่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญคือการทำให้โรงเรียนมีคุณภาพเท่าเทียมกันเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

นอกจากนี้ควรสร้างเครือข่ายการวิจัย ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวกับการศึกษา
ปฐมวัยทั้งของภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและกำหนดนโยบายเด็กปฐมวัยให้มี
คุณภาพต่อไป

จัดทำโดย

นายสุริยา ษ์องเสนาะ

กลุ่มงานบริการวิชาการ 3 สำนักวิชาการ

โทร 0 2244 2070

โทรสาร 0 2244 2058

Email :sapagroup3@gmail.com

บรรณานุกรม

- การจัดการการศึกษาในประชาคมอาเซียน และคู่เจรจา : สิงคโปร์ บรูไน ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย เวียดนาม
พม่า และลาว : จีน อินเดีย ญี่ปุ่น และนิวซีแลนด์. (23 พฤศจิกายน 2556). สืบค้น 5 ตุลาคม 2561
จาก [file:///D:/Users/Parliament/Downloads/1393141890%20\(7\).pdf](file:///D:/Users/Parliament/Downloads/1393141890%20(7).pdf)
- ข้อมูลประเทศและเขตเศรษฐกิจ : ญี่ปุ่น. (15 มิถุนายน 2561). สืบค้น 1 ตุลาคม 2561 จาก
<http://www.eastasiawatch.in.th/th/information/7/>
- ครูปฐมวัย - พันธุ์ใหม่มีอาชีพ ตอนที่ 65 : นักการศึกษาปฐมวัยรุ่นบุกเบิก (4). (ม.ป.ป.) สืบค้น
3 ตุลาคม 561 จาก <http://taamkru.com/th/ครูปฐมวัย-พันธุ์ใหม่มีอาชีพ-ตอนที่ 65/>
- ญี่ปุ่น: สอนเด็กให้มีคุณภาพต้องเริ่มตั้งแต่ “อนุบาล”. (ม.ป.ป.). สืบค้น 14 ตุลาคม 2561 จาก
<https://th.theasianparent.com/ญี่ปุ่น-สอนเด็กให้มีคุณภาพต้องเริ่มตั้งแต่-“อนุบาล”>
- ประภาพรรณ สุวรรณสุข. (2538) พัฒนาการสอนปฐมวัยศึกษาในต่างประเทศ. นนทบุรี : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- โรงเรียนอนุบาลที่เจ๋งที่สุดใน 3 โลก นี่แหละ ! โรงเรียนในฝันสำหรับลูกน้อย. (ม.ป.ป.). สืบค้น 5 ตุลาคม
2561 จาก <https://baby.kapook.com/view117704.html>
- โรงเรียนอนุบาลที่น่ารักที่สุด: โรงเรียนอนุบาลฟูจิ (Fuji Kindergarten). (ม.ป.ป.) สืบค้น 3 ตุลาคม 2561
จาก <http://www.tcdc.or.th/articles/design-creativity/25280/#โรงเรียนอนุบาลที่น่ารักที่สุด-โรงเรียนอนุบาลฟูจิ-Fuji-Kindergarten>
- รู้แล้วทำไมเด็กญี่ปุ่น ถึงได้เก่งขนาดนี้ เพราะหลักสูตรนี่เอง! (มีคลิป). (12 มิถุนายน 2560). สืบค้น 2
ตุลาคม 2561 จาก <https://www.amarinbabyandkids.com/pre-school/japanese-genius-kindergarten/>
- ศศิธร จุมแก้ว. (2556). การศึกษาภาพตัวแทนของ “ระบบการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น” ที่สะท้อนผ่าน สื่อ
โทรทัศน์ของไทย ศึกษาจากรายการ “ดูให้รู้” ตอนที่เกี่ยวกับระบบการศึกษา タイのテレビ
番組で見られる日本の教育システムの捉え方 : タイのテレビ番組
「ドゥーハイル (見てわかる) 」におけるセクション教育システ
ムからの研究. (ปริญญาพนธ์). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น.
- ศศิพันธุ์ เปียนเปี่ยมสิน. (2553). การศึกษาปฐมวัย 1071103. สืบค้น 5 ตุลาคม 2561 จาก
https://issuu.com/golftytopstar/docs/ilovepdf.com__1_
- วรินทร์ ววงค์. การศึกษาปฐมวัยของญี่ปุ่น. (12 ธันวาคม 2559). สืบค้น 1 ตุลาคม 2561 จาก
https://jsat.or.th/wp-content/uploads/dlm_uploads/2016/12/62-6.pdf